

חברים כל ישראל

או שהקב"ה משקר או שהתורה היא שקר ובעלת סתירות!

כך היה אומר תלמי המלך אם הוא היה קורא את פרשתנו. "ומושב בני ישראל, אשר ישבו במצרים של שנים שנה, וארבע מאות שנה" כך נאמר בפרשתנו, אבל בברית בין הבתרים נאמר לאברהם "ויאמר לאברהם, ידע תדע פיה ר יקנה זרעך בארץ לא להם, ועבדום, ונענו א'תם ארבע מאות שנה", בשל פסוקים אלו ותגובתו של המלך היווני-מצרי שינו בתרגום ה-70 את הפסוק בפרשתנו ל-"ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות שלושים שנה וארבע מאות שנה". ישנן הרבה פסוקים קשים להבנה בתורה, אבל מקום שבו הסתירה כל כך בולטת אין הרבה, הבה ננסה לרדת לשורש כוונת התורה בפסוקים אלו.

הוצגה כאן הסתירה בין שני המספרים 400 ו-430, אבל האמת שפרשיה זו מסובכת הרבה יותר מכך, שכן אף אחד ממספרים אלה לא יכול להיות פרק הזמן שבו שהו בני ישראל תחת שיעבוד מצרים, שכן קהת סבו של משה היה אחד מה-70 שירדו למצרים עם יעקב, וקהת חי 133 שנים, ובנו עמרם חי 137 שנים, ובנו משה יצא למצרים בגיל 80, ואפילו אם נאמר שכל אב הוליד את בנו ביום שהוא נפטר, אין סכום השנים ששהו בני ישראל במצרים אלא 250, ועם כן חסרים לנו לפחות 150 שנים אפילו לתקופה של ה-400!

ישנם הסברים רבים לקשיים בפרשיות אלו, ואנו עוד נחזור לכך, אבל מפעת אורך העניינים נציג כאן רק את פירושיהם של רש"י, האבן עזרא והרמב"ן.

רש"י עפ"י דברי **סדר עולם רבה** אומר כי מתחילים לספור את 400 שנות השיעבוד מהיות לאברהם זרע, כלומר הולדת יצחק, ואת 430 השנים מחשבים משעת ברית בין הבתרים. אמנם לפי הסבר זה יוצא שברית בין הבתרים היתה קודם לעזיבת אברהם את חרן בדרך לארץ, שכן אברהם היה בן 100 כאשר נולד יצחק, ועם כן ברית בין הבתרים היתה כאשר אברהם היה בן 70, אלא שכתוב בפרשת "לך לך" שאברהם עזב את חרן בדרך לישראל רק בגיל 75, ואמנם סדר עולם רבה אומר שאברהם הגיע בגיל 70 לארץ בפעם הראשונה, ולאחר מכן חזר לאור כשדים, ורק מאוחר יותר הוא עזב יחד עם אביו את אור כשדים והם התיישבו בחרן, ורק בגיל 75 ה' מצווה את אברהם "לך לך".

האבן עזרא סובר גם הוא שתקופת ה-400 שנה מתחילה בהולדת יצחק, אלא שחולק הוא על רש"י ואומר שתחילת ה-430 שנה היא בעזיבת אברהם את אור כשדים בגיל 70 בדרך לארץ כנען, והוא עשה עצירה בדרך ל-5 שנים בחרן ואז בגיל 75 הוא המשיך לארץ. ומתחילים את הספירה מאז שאברהם עזב את בית אביו מכיוון שגר פירושו אדם אשר חי בתוך קבוצה אחרת אשר הוא איננו שייך אליה, כדברי אברהם עצמו ג'ר-ותושב א'נ' כי עמכם, תנו לי א'חזת-קבר עמכם, וא'קברה מ'תי מ'לפני". ועוד אומר הוא שאין להבין ש-400 שנים הם תקופה של שיעבוד אלא זוהי התקופה של הגרות, ובתוך זה תהיה גם תקופה של שיעבוד אשר לא נקבעה אורכה (כלומר סוף הפסוק מוסב על ראשו).

הרמב"ן מביא מספר הסברים אשר את חלקם הוא דוחה, והוא אומר שפירוש הבא הוא הפשוט ביותר מביניהם. 400 שנה מברית בין הבתרים היא התקופה של חסרון השלטון העצמי של ישראל שנגזרה כעונש על אברהם, שכן זהו פרק הזמן של חלוף ארבעה דורות של יושבי כנען (כל דור 100 שנה, כלומר אדם בגיל 100 היה בתקופה זו נחשב לזקן מאוד) מאז שהקב"ה גזר עליהם מיתה בשל חטאיהם הכבדים. אבל אין הקב"ה מעניש מיד את הרשעים אלא ממתין הוא להם ארבעה דורות בצפיה שיעשו תשובה שנאמר "ה' אל רחום וחנון... פוקד עון אבות על בנים ועל שילשים ועל ריבעים" (ו"פוקד" משמעו מחסר), ואם עמי כנען יחזרו בתשובה ממעשיהם הרעים הם ישארו בארץ כמדינת חסות של ממלכת ישראל או שינתן להם חבל ארץ מחוץ לממלכת ישראל. אמנם לבסוף יצאו ישראל 30 שנה מאוחר יותר ממה שנגזר בשל חטאיהם החמורים של בני ישראל, כדוגמת ביטול המילה, אשר האריכו את הגלות. ועל כן מובא במדרש ששבט אפרים מתו כאשר הם יצאו לאחר 400 שנה ממצרים אעפ"י שעשו זאת על פי המסורת שהיתה בידם, שכן הם חטאו בכך שהם חשבו שקץ זה קבוע מראש ואין בהיות הדור חוטא מאוד דבר המעכב את הגאולה. בנוסף אין להקשות איך שינה ה' את מאמרו לאברהם, שכן אין נבואות ה' מוחלטות אלא אם כן נאמרו בלשון שבועה, והן יכולות להשתנות כתוצאה מהבחירה החופשית לטוב או לרע. ובאשר לשאלה מדוע מהפסוק משמע שכל השנים יהיו במצרים אומר הרמב"ן כי בתורה תקופה נקראת פעמים רבות על שם סופה, כדוגמת "והימים אשר הלכנו מקדש פ'רנע עד אשר-עברנו א'ת-נחל ז'רד של ש'ים וישמ'נה ש'נה..." (דברים ב' י"ד), שאין ההליכה עצמה היתה 38 שנים, אלא המעבר של נחל זרד היה בסוף 38 השנים מאז ששהו ישראל בקדש ברנע, ולכן גם לענינו לא כל השנים צריכות להיות במצרים, אלא שהיצאה ממצרים היא לאחר 430 שנים של חסרון עצמאות המדינית.

הנה פרסנו את השיטות המרכזיות לחישוב החשבון של פסוקי הגאולה ואף המעיין יוכל למצוא מסרים חשובים מאוד העומדים מאחורי דברי הראשונים בהסבריהם, אלא שאין ראוי לסיים נושא זה לפני ההתייחסות לעצם עניין החישוב - מדוע ה' עירפל כל כך את הפסוקים, עד שישנם כל כך הרבה הסברים וחישובים שונים? **רבינו בחיי בשם רבנו חננאל**

(מאחרוני גאוני בבל) אומר שאנו מוצאים 3 קיצים לסוף גלות מצרים - 210, 400, 430 (מדרש רבה אומר כי הדבר נרמז במילים של יעקב לבניו רדו שמה, בגימטריה 210), ואנו מוצאים 3 קיצים לגאולה האחרונה בנבואת דניאל - 1335 (דניאל י"ב י"ב), 1290 (שם י"א), 1150 (שם ח' י"ד). הסיבה לרישומם הוא שה' מודיע לנו שלא היה תאריך קבוע לקץ גלות מצרים אלא שהיו מספר רב של תחנות במהלך השנים הללו בהם יכול היה העם להיגאל והדבר היה תלוי במעשיו של העם. ולא רק זאת, אלא שאף תאריכם של תחנות אלו איננו קבוע וניתן לחשבם בכל מיני צורות (כדוגמת 430 שנה של גלות אשר יכולות להחשב מעזיבת אור כשדים או מהגעת אברהם לארץ או מברית בין הבתרים). ולכן נכתבו שוב 3 קיצים בגאולה האחרונה, להודיע לנו שגם גאולתנו האחרונה תלויה במעשינו ובבחירתנו.

ראש הישיבה שלי, הרב יובל שרלו, אמר פעם שישנם שני תיאורים סותרים של ימות המשיח בנבואות אחרית הימים, ישנן נבואות של שלום ושלוה "כִּי הִנֵּה הַחַשְׁךְ יִכָּסֶה אֶרֶץ וְעֶרְפֹל לְאֲמִים, וְעֲלִיךָ יִזְרַח יְהוָה וְכַבֹּדוֹ עֲלִיךָ יִרְאָה. וְהָלְכוּ גוֹיִם, לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנֹגֶה זֶרְחֶךָ..." (ישעיהו ס'). וישנן נבואות של דין ונקמה "הִנֵּה יוֹם-בָּא לָהּ וְחֲלַק שְׁלֹלְךָ בְּקֶרְבְּךָ. וְאֶסְפְּתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַם, לְמַלְחָמָה, וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ הַבָּתִּים וְהַנְּשִׁים תִּשְׁכַּכְנָה וְיִצָּא חֲצֵי הָעִיר בְּגוֹלָה, וְיִתֶר הָעָם לֹא יִפְרֹת מִן הָעִיר" (זכריה י"ד). ושישבו הסתירה היא שהדבר תלוי במוכנותו של העם, הגאולה השלמה ודאי תגיע בין אם נהיה ראויים ובין אם לא, ישנו תאריך סופי שבו יבוא המשיח, יתכן שהיא תהיה בעוד 1000 שנה, ייתכן בעוד 10, וייתכן שזה יקרה לפני שתגמור לקרוא את השורה הזאת, אבל אוי ואבוי לנו אם אכן הדבר יהיה עד כדי כך קרוב, מפני שלא התכווננו מספיק, וכאשר איננו מוכנים במקום שימות המשיח יתחילו בהליכת הגויים לאורנו, הם יתחילו באסיפת כל הגויים עלינו למלחמה, ואכן כך כבר קרא בגאולת מצרים "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" אחד מחמישה מבני ישראל שרדו את תהליך הגאולה ואף יש האומרים אחד מחמישים.

לפני 57 שנים עמד עם ישראל באחת מתחנות הגאולה המרכזיות וברוך ה' זכינו לכינונה של מדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו, אלא שאין לשכוח את המחיר הנורא של אי המוכנות של עם ישראל לגאולה, כשליש מהאומה נספה בשואה ע"י הנאצים ימח שמהם. גם היום יש אנשים אשר טוענים שהמשיח יתגלה אלינו ממש בקרוב, אך אבוי לנו אם זה אכן נכון, כבר היום אנו רואים שכמחצית מהעם היהודי נמחה בשואת ההתבוללות, אין שווה לנו לנו לחזות בביאת משיח צדקנו כאשר 98% מאיתנו לא שרדו את התהליך. המסר מפרשת השבוע הוא שעלינו להתחיל להיות יותר רציניים, יותר ציוניים, יותר מקיימי מצוות, יותר ערבים לכלל ישראל, כי חס וחלילה משיח ה' יבוא בקרוב ואנחנו עוד לא מוכנים. יהי רצון לפנינו שתקיים בנו הברכה "מי שעשה ניסים לאבותינו וגאל אותם מעבדות לחרות, הוא יגאל אותנו בקרוב ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ חברים כל ישראל".